

Мошкун Г. І.
студентка ФММ;
Кривда О. В.
канд. екон. наук, доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0003-4398-6298

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНІХ ЧИННИКІВ НА ЗРОСТАННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Економічна ефективність роботи підприємства є одним із найважливіших показників, що підтверджують працездатність підприємства.

Відповідно до міжнародного стандарту ISO 9000:2008 під ефективністю (efficiency) розуміється зв'язок між досягнутим результатом та використаними ресурсами. Окремо розглядається категорія результативності, яка визначається, як: «... ступінь реалізації запланованої діяльності та досягнення запланованих результатів».

Для того, щоб оцінити ефективність роботи підприємства, до уваги береться ряд показників. Серед яких, наприклад, оцінка прибутку, аналіз рентабельності, ліквідності, ділової активності тощо. Звичайно, для якісної оцінки роботи важливий комплексний підхід та аналіз підприємства за всіма напрямками, однак у ході цього дослідження буде розглянуто один з ключових показників – рентабельність суб'єкта господарювання. Цей показник не просто показує інтенсивність роботи підприємства, а й дає змогу зрозуміти підхід підприємства до одного з найважливіших питань людства, а саме: «Як суб'єкт функціонує в умовах обмеженості ресурсів?».

Найвлучніше, на наш погляд, рентабельність пояснює Верхоглядова Н. І.: як співвідношення між прибутком підприємства до його витратами. При цьому понесені витрати є одним із показників ефективної діяльності підприємств різних форм власності, що відображає інтенсивність роботи та раціональність розподілу наявних ресурсів [1, с. 316].

Рентабельність – це відносний показник, а значить, зростання цього показника свідчить про зростання стійкості підприємства.

Загальновідомо, в залежності від того, який прибуток та стаття витрат береться до розрахунку, визначаються різні види рентабельності підприємства, наприклад:

- рентабельність виробництва;
- рентабельність вкладених коштів;
- рентабельність загальних витрат;
- рентабельність продукції;
- рентабельність різних видів діяльності суб'єкта господарювання (інвестиційної, операційної тощо);
- рентабельність активів;
- рентабельність власного капіталу;
- рентабельність сукупного капіталу;
- рентабельність виробничих запасів;
- рентабельність підприємства в цілому та інші види [2].

Будь-яке підприємство не здатне функціонувати індивідуально, тобто воно перебуває в певній системі, де виникають відносини з іншими суб'єктами, або ж вплив на нього різноманітних ситуацій та процесів. Серед основних суб'єктів, які чинять вплив на діяльність підприємства, є:

- держава,
- конкуренти,
- споживачі продукції,
- посередники та інші установи та суб'єкти.

Пропонуємо розглянути спочатку зовнішні фактори, що рідко залежать безпосередньо від підприємства, а пов'язані з взаємодією інших суб'єктів. До таких чинників відносять [3]:

1. Вплив інфляційних процесів на діяльність підприємства.
2. Зростання конкурентоспроможності на ринку.
3. Наслідки природних дій.
4. Покращення роботи маркетингового відділу (ефективна реклама послуг або продукції, що реалізується).

5. Вплив державних рішень на суб'єкт господарювання (наприклад, запровадження нових законів та правових актів, постанови та положення і нормативні документи, що регламентують роботу підприємств, зміни в цінах і тарифах).

6. Кон'юнктура ринку.

7. Зростання попиту на пропоновану продукцію серед споживачів.

Отже, позитивні зовнішні чинники (наприклад, банкрутство конкурентів, зростання продажів продукції та сприятливі державні рішення) призводять до зростання доходу підприємства та зміцнюють його позиції на ринку, а значить, можливого підвищення рентабельності. Саме тому в результаті взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем відбувається значний вплив на основні показники рентабельності.

Окрім зовнішніх чинників, є ще й внутрішні чинники, які зумовлені діяльністю самого підприємства, серед яких [3]:

1. Показники реалізації продукції.

2. Модернізація та заміна технічної бази.

3. Покращення сировини та матеріалів, з яких виготовляється продукція.

4. Планування діяльності підприємства та створення ефективної стратегії розвитку.

5. Якісне інформаційне забезпечення всіх учасників менеджменту, що приймають важливі рішення.

6. Раціональне використання внутрішніх резервів та обгрунтоване фінансове планування діяльності.

7. Створення комфортних умов для роботи.

8. Навчання та підвищення кваліфікації працівників.

9. Оздоровлення працівників та створення системи відпочинку.

Внутрішні чинники класифікуються ще й як виробничі та невиробничі. Невиробничі фактори, такі як організація реалізації продукції, що випускається; постачання товарно-матеріальними цінностями; організація фінансової та економічної роботи на підприємстві; природоохоронна діяльність підприємства; соціальні умови праці та побуту працівників підприємства часто можуть і не нести значних фінансових витрат, але при цьому створюють якісне внутрішнє середовище, що покращує роботу персоналу.

Ступінь впливу всіх перелічених вище чинників залежить не тільки від співвідношення їх самих, а також і від стадії життєвого циклу підприємства, від професіоналізму його менеджерів.

Вплив окремих чинників неможливо оцінити кількісно. Прикладом може бути ділова репутація підприємства, тобто сформована у споживача думка з різних аспектів його діяльності, основою якої є безумовне виконання зобов'язань і багаторічних традицій роботи. Висока репутація дозволяє підвищувати рентабельність підприємства та розраховувати на додатковий прибуток. Жодне підприємство не може працювати в ізоляції. Воно постійно взаємодіє із зовнішнім середовищем: з продавцями та виробниками товарів, з покупцями (населенням), з державними установами та громадськими організаціями.

Сукупність всіх цих чинників впливає ефективність роботи підприємства, його рентабельність і величину прибутку. Їхнє раціональне та ефективне використання сприяє збільшенню випуску продукції в натуральному вираженні та підвищенню якості виробів, що виготовляються. В результаті зменшується обсяг коштів, що витрачаються на виробництво одиниці продукції. Відповідно знижуються такі показники, як матеріаломісткість, трудомісткість, фондівіддача, собівартість. У свою чергу, нераціональне використання ресурсів призводить до збільшення обсягу цих показників на одиницю своєї продукції. А це знижує показники, що характеризують інтенсивність розвитку та ефективність господарювання.

Отже, наше дослідження ще раз доводить, що рентабельність підприємства залежить від значної кількості чинників, при цьому як зовнішніх, так і внутрішніх. Аналіз рентабельності дає змогу зрозуміти, наскільки підприємство рентабельне. Адже цей показник більш точно та повніше відображає кінцевий результат підприємства, оскільки аналізує не просто отриманий прибуток, а й використання ресурсів на виробництво. Найефективніший спосіб підвищити рентабельність підприємства є злагоджена дія всіх учасників виробничого процесу, направлена на зростання прибутку, і при цьому скорочення витрат на виробництво.

Література:

1.Верхоглядова Н. І. Зміст та значення прибутку як головної рушійної сили ринкової економіки. *Економічний простір*. 2010. No 21. С. 312-320.

2.Гаватюк Л. С., Перегіняк Н. М. Шляхи підвищення рівня прибутковості вітчизняних підприємств у сучасних умовах господарювання. *Економіка та суспільство*. 2017. No 9. С. 363-367. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/62.pdf (дата звернення: 09.11.2022)

3.Кобилецький В. Р. Рентабельність. Сутність та показники. Онлайн-журнал «Financial Analysis online». URL: <https://www.finalon.com/metodyka-rozrakhunku/229-rentabelnist> (дата звернення: 08.11.2022)